

М. С. Богачик,

Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ КОМП'ЮТЕРНИХ СКОРОЧЕНЬ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ

Статтю присвячено дослідженню передумов та основних тенденцій виникнення комп'ютерних скорочень, що поповнюють лексичний склад англійської мови у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Аналізуються компонентний склад та види комп'ютерних скорочень. Характеризуються особливості процесу перекладу комп'ютерних скорочень: аббревіатур та акронімів.

Ключові слова: комп'ютерні неологізми, комп'ютерні скорочення, аббревіатури, акроніми, усічення, переклад, інформаційно-комунікаційні технології, лексичний склад мови.

Статья посвящена исследованию предпосылок и основных тенденций возникновения компьютерных сокращений, которые пополняют лексический состав английского языка в области информационно-коммуникационных технологий. Анализируются компонентный состав и виды компьютерных сокращений. Характеризуются особенности процесса перевода компьютерных сокращений: аббревиатур и акронимов.

Ключевые слова: компьютерные неологизмы, компьютерные сокращения, аббревиатуры, акронимы, усечения, перевод, информационно-коммуникационные технологии, лексический состав языка.

The article studies the conditions and the main trends of occurrence of computer abbreviations swell to the lexical structure of English in information and communication technologies. Analyzed the component structure and types of computer acronyms. Characterized the features of the translation process of computer reductions: abbreviations and acronyms.

Keywords: computer neologisms, computer reductions, abbreviations, acronyms, translation, information and communication technology, the lexical structure of the language.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У зв'язку з стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій відбувається процес збагачення словникового складу англійської мови новими комп'ютерними лексичними одиницями. В середньому упродовж року в англійській мові з'являється близько 800 неологізмів, більшість з яких пов'язані зі сферою інформаційно-комунікаційних технологій. Зокрема, Ю. Зацний [4] наголошує, що комп'ютерні неологізми складають 10 % від загальної кількості усіх неологізмів. У зв'язку з інтенсифікацією темпу життя сучасного суспільства багато комп'ютерних неологізмів утворюються шляхом скорочення, що особливо помітно у науково-технічній літературі та писемній комунікації користувачів мережі-Інтернет.

Аналіз основних досліджень і публікацій, присвячених даній проблемі. Проблему тлумачення терміну «неологізм», шляхи виникнення, перекладу і функціонування цього феномену досліджують вітчизняні та зарубіжні науковці: І. Андрусак, Т. Арбекова, І. Арнольд, В. Богданов, О. Заботкіна, Ю. Зацний, О. Земська, М. Козак, В. Комісарова, З. Корнева, Л. Костіна, Д. Мазурик, Г. Міклашевська, М. Нікітіна, Ю. Островська, Я. Рецкер, А. Самойлова, М. Сапожнікова, А. Смірнецький, А. Стеценко, Н. Фурсова, М. Шанський та ін. Однак, незважаючи на чисельність досліджень цього питання, проблема виникнення, формування та перекладу комп'ютерних скорочень залишається досі актуальною, оскільки лексичний склад англійської мови постійно оновлюється у зв'язку з інтенсивним розвитком сфери застосування інформаційно-комунікаційних технологій. Комп'ютерні скорочення потребують ретельного дослідження.

Мета статті – аналіз тенденцій виникнення комп'ютерних скорочень у сучасній англійській мові, характеристика груп, типів словотворення та способів перекладу комп'ютерних скорочень.

Завдання статті:

- розглянути сутність понять «комп'ютерні скорочення», «аббревіатура», «акронім», «усічення»;
- визначити основні шляхи утворення комп'ютерних скорочень;
- визначити способи перекладу англійських комп'ютерних скорочень.

Виклад основного матеріалу. Поява комп'ютерних неологізмів в англійській мові пояснюється стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних технологій та їх активним проникненням в усі сфери життя і діяльності сучасного суспільства.

Серед науковців немає одностайного тлумачення терміну «неологізм», оскільки його визначення є досить умовним, бо всі нові слова є неологізмами до того часу, доки суспільство сприймає їх як нові. Трактуючи термін «неологізм», вчені підкреслюють саме новизну слова.

Так, термін «неологізм» тлумачиться як «...нове слово, що виникло за пам'яті людей, які його використовують» [5, с. 227].

Д. Ганич зазначає, що неологізм – це «...слово, або мовний зворот, створені для позначення нового поняття. Кожне нове слово, що постає у мові, спочатку являє собою неологізм, а набувши широкого вжитку, входить в активний словниковий склад мови, перестає бути неологізмом» [3, с. 151].

Комп'ютерний неологізм – це лінгвістичний термін, який стосується будь-якого нового слова чи сполучення слів, що з'явилися у лексичному складі мови на певному етапі її розвитку для позначення нового поняття у галузі інформаційно-комунікаційних технологій і новизна якого усвідомлюється мовцями.

Розрізняють такі типи морфологічного словотворення комп'ютерних неологізмів: афіксація, словоскладання, конверсія, реверсія чи зворотній словотвір, контамінація, скорочення.

Розглянемо один із найпродуктивніших типів словотворення комп'ютерних неологізмів – скорочення.

Скорочення – це такий спосіб словотворення, який передбачає процес усічення частини основи слова.

Скорочення поділяються на:

1) **графічні** – використовуються тільки на письмі, а в усній мові відтворюються повністю. Такі новоутворення шляхом скорочення не використовуються в усному мовленні, але можуть бути представлені на екрані комп'ютера. Ці лексичні одиниці також можна характеризувати як комп'ютерні неологізми, оскільки вони вживаються тільки в межах сфери інформаційно-комунікаційних технологій і представляють специфічні поняття. Наприклад: etc – et cetera (тощо); edt – editor (програма – редактор); Edlin – Edit lines (строковий редактор); err – error (помилка); EXT – End of Text (кінець тексту); ext – extension (розширення).

2) **лексичні** – усічення, складноскорочені слова, аббревіатури.

Усічені слова – це слова, утворені шляхом усікання складів.

Виділяють чотири групи усічень:

- 1) слова з усіченим кінцем;
- 2) слова з усіченою початковою частиною;
- 3) слова, усічені з обох кінців;
- 4) слова з усіченою серединою.

Усі комп'ютерні скорочення можна умовно поділити на декілька семантичних груп, які позначають:

- 1) власні назви (MS, EPOX, ABBYY);
- 2) товарні та промислові найменування (3D Max, WORM, CD-ROM, CD-RW, RAM, DVD, USB);
- 3) програмування та спілкування за допомогою мережі-Інтернет (URL, ICQ, LOL, PLS, IDK, ATB).

Особливе місце серед комп'ютерних неологізмів займає аббревіація. Зокрема В. Лейчик вважає, що аббревіація є найпродуктивнішим способом компресії багатослівних назв [6, с. 59].

Аббревіатури – складноскорочені слова, утворені з перших літер або з інших частин слів, що входять до складу назви чи поняття і вживаються як в усній, так і в писемній мові.

В. Лейчик поділяє аббревіатури на: літерні, звукові, складові, комплексні [6, с. 77–84]. З. Потіха виділяє три типи аббревіатур: ініціальні, складові, змішані [7, с. 273]. О. Волох класифікує аббревіатури наступним чином: часткові, ініціальні, комбіновані [2, с. 192].

Найчастіше аббревіатури використовуються у науково-технічних текстах та у процесі писемної комунікації у мережі-Інтернет (так званих «чатах» – синхронному виді електронної письмової комунікації). Наприклад: PC – Personal Computer; CLS – Clear Screen; pine – Pine Is Nearly Elm (програма); semi – Semi-Colon (крапка з комою); Net – Internet; jock – jockey (програміст, який пише програми).

Відмінна риса аббревіації у комп'ютерних текстах – це скорочення не лише термінів, але й часто вживаних у розмовному мовленні словосполучень та цілих речень. Наприклад: ADR – Address (адреса); AEAP – As Early As Possible (як можна раніше); AFK – Away From Keyboard (відійшов від комп'ютера); ASAP – As Soon As Possible (як можна раніше); AITR – Adult In The Room (дорослий в кімнаті); ALAP – As Late As Possible (чим пізніше); ALTG – Act Locally, Think Globally (дій локально, думай глобально); ASL – Age/Sex/Location (вік / стать / місце проживання); B&F – Back And Forth (назад і вперед); B/C – Because (тому що); BON – Believe It Or Not (вір чи ні); BRB – Be Right Back (зараз повернусь); BRT – Be Right There (буду поряд); BZ – Busy (зайнятий); BTW – By The Way (до речі); BOT – Back On Topic (повертаючись до теми спілкування); CT – Can't Talk (не можу говорити); CTA – Call To Action (заклик до дії); CTO – Check This Out (перевір це); CY – Calm Yourself (заспокойся); CYE – Check Your Email (перевір пошту); CYL – See You Later (побачимося пізніше); CYM – Check Your Mail (перевір пошту); CYO – See You Online (побачимося онлайн); CYT – See You Tomorrow (побачимося завтра); DIAFYO – Did I Ask For Your Opinion? (Чи я запитував твою думку?); DC – Disconnected (від'єднаний); FWIW – For What It's Worth (справжня ціна); FYI – For Your Information (до вашого відома); GBH – Great Big Hug (величезні обійми); GBY – God Bless You (будьте здорові); GL – Good Luck (удачі); GIGO – Garbage In Garbage Out (за що купив, за те і продав); GMAB – Give Me A Break (мені потрібна перерва); GMTA – Great Minds Think Alike (великі люди думають однаково); H&K – Hug And Kiss (обіймаю та цілую); HAND – Have A Nice Day (хорошого дня); HOAS – Hold On A Second (протримайся секунду); HTH – Hope This Helps (сподіваюся, це допоможе); IBTD – I Beg To Differ (вибачте, але я з вами не згоден); ICQ – I Seek You (я шукаю вас); IWM – If It Were Me (щодо мене); IMNO – In My Considered Opinion (за моїм переконанням); IMHO – In My Humble Opinion (на мою скромну думку); JK – Just Kidding (жартую); KISS – Keep It Simple Stupid (будь простіше); LOL – Laughing Out Loud (від душі сміюся); LMK – Let Me Know (дай мені знати); M/F – Male Or Female (твоя стать чоловіча чи жіноча?); NRN – No Reply Necessary (відповідь не обов'язкова); NSD – Never Say Die (не занепадай духом; розм. – не вішай ніс); OBTW – Oh By The Way (о, до речі); OTOH – On The Other Hand (з іншого боку); OIC – Oh, I See (я розумію); P@H or PAH – Parents At Home (батьки вдома); PAL – Parents Are Listening (батьки слухають); PAW – Parents Are Watching (батьки дивляться); PLS – Please (будь-ласка); RBTL – Read Between The Lines (читай між рядками); RYS – Read Your Screen (прочитай на екрані); SRY – Sorry (вибач); TAFL – Take A Flying Leap (надсилаю повітряний поцілунок); TIA – Thanks In Advance (заздалегідь спасибі); TKVM – Thank You Very Much (дуже дякую); TBYB – Try Before You Buy (спробуй перед тим як купити); TFTI – Thanks For The Information (дякую за інформацію); TFTT – Thanks For The Thought (дякую за думку / ідею); WAY or WAU – What about you (як щодо тебе?); WBS – Write Back Soon (відповідь скоро); WP – Wrong Person (не та людина); WYSIWYG – What You See Is What You Get (що бачиш, те й одержиш); YHNWOK – You Have No Way Of Knowing (у вас немає можливості дізнатися); YW – You're Welcome (ласкаво просимо).

Як видно з прикладів, найчастіше кодуються речення, що позначають:

- 1) поради (CTO, ALTG, MLNW, NSD, TBYB);
- 2) прохання (GMAB, LMK);

- 3) побажання (HAND, RIP, KISS);
- 4) окремі команди для користувачів (CYM, CYE, RYS);
- 5) подяку (TFTI, TKVM, TFTT);
- 6) нецензурну лексику (KMA, LAB, LABATYD, RTFM, FOAD, STFU);
- 7) крилаті вирази (GMTA, MLNW, OV).

Низці аббревіатур характерно не лише словесне, але й візуальне представлення. В багатьох випадках таке візуальне представлення досягається за допомогою цифр. Найчастіше використовуються цифри 1, 2, 4 та 8. Це пояснюється тим, що ці цифри мають характерне фонетичне звучання, яке можна використовувати в різноманітних комбінаціях. Наприклад, 2 [ˈto:], 4 [fo:], 8 [ˈeit]: 10Q – Thank you; W8AM – Wait a minute; G2G – Got to go; G2B – Going to bed; CUL8R – See you later; B4 – Before; B4N – Bye for now; B4U – Before you; B15 – Back in five; GR8 – Great; H8 – Hate; W8 – Wait; M8 – Mate.

Науковці пояснюють застосування цифр у процесі скорочення тим, що користувачі інформаційно-комунікаційних технологій та мережі-Інтернет досить часто є фахівцями у галузі математики і вживають формули, символи та цифри для кодування слів, словосполучень та речень упродовж писемної комунікації з метою максимального заощадження часу.

Також таким шляхом використовуються букви англійського алфавіту для шифрування окремих слів, словосполучень, або цілих речень: CU – See you; CUL – See you later; IKWUM – I know what you mean; OIC – Oh, I see; U – You; Y – Why.

Деякі аббревіатури мають кілька дефініцій, які досить часто мають протилежне значення, або ж зовсім не пов'язані між собою. Наприклад: BBS – Be Back Soon / Bulletin Board System; CU – See You / Cracking Up; CUL – See You Later / Catch You Later; G – Grin / Giggle; WN? – What Now? / What Next? WRT – With Respect To / With Regard To.

Абревіатури поділяються на:

- 1) звуковербальні аббревіатури (PC – Personal Computer);
- 2) акроніми (DIVOL – digital-to-voice translator).

Звуковербальні аббревіатури – це скорочення, які в усному мовленні необхідно вимовляти відповідно до алфавітної назви букв.

Акронім – це скорочення, фонетична структура якого співпадає з фонетичною структурою загальнозжованих слів; це слова, які утворені від початкових букв або складів інших слів і вимовляються як єдині слова, а не послідовність окремих букв.

Для утворення акронімів використовують частини слів, що входять до складу початкових термінологічних слів або корелят [5, с. 255]. Наприклад: WOMBAT – Waste Of Money, Brain And Time; GAL – Get A Life; JAM – Just A Minute; TIC – Tongue In Cheek; BBS – Be Back Soon; FAQ – Frequently Asked Questions; IRC – Internet Relay Chat; WAN – Wide Area Network; DDC – Display Data Chanel; SCA – Single Connector Architecture; RAMDAC – Random Access Memory Digital Analog Converter; SPP – Standard Parallel Port; TELEX – Teletypewriter Exchange; JEDEC – Joint Electron Device Engineering Council; MIDI – Music Instrument Device Interface; DIVOL – Digital-to-voice Translator;

WWW – World Wide Web.

Наявність акронімів є однією з типологічних ознак, притаманних науково-технічному тексту. Акроніми є своєрідним способом мінімізації мовних засобів і сприяють скороченню інформації на лексичному рівні, що є функціонально виправданним у межах науково-технічних текстів: ROM – Read Only Memory; RAM – Random Access Memory; SIP – Single In-line Package; SDLC – Synchronous Data Link Control; TCP / IP – Transmission Control Protocol / Internet Protocol.

Переклад комп'ютерних скорочень відбувається у два етапи:

- 1) дешифровка – виявлення початкової англомовної форми або корелята;
- 2) передача корелята засобами української мови, пошук еквівалентної української форми, яка найточніше передає виявлений зміст.

Передача комп'ютерних скорочень (аббревіатур, акронімів) українською мовою може здійснюватись такими способами:

1. **Повне запозичення англійського скорочення в латинських літерах.** Цей шлях зазвичай використовується для передачі номенклатурних позначень. Наприклад, DVD – Digital Video Disk (цифровий відеодиск), в українській мові може бути переданий як DVD.

2. **Транслітерація** – за допомогою українських букв передаються букви, з яких складається англійське слово.

3. **Транскрибування** – передача українськими літерами не орфографічної форми, а звучання англійського слова. Наприклад, скорочення VDS (Virtual Disk Service), служба віртуальних дисків або служба ВДС.

4. **Калькування** – це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфеми або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу [5, с. 173]. Наприклад, LSI – Large Scale Integral (велика інтегральна схема – ВІС).

5. **Експлікація (описовий переклад)** – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови-оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення цієї одиниці [5, с. 185]. Наприклад, CSMA / CA – Carrier Sense Multiple Access / Collision Avoidance (колективний доступ з контролем носіїв інформації і вилученням конфліктів) [1, с. 270].

Наведені приклади демонструють, що в сучасній англійській мові найчастіше скороченню підлягають багатоскладові комп'ютерні лексичні одиниці та фрази номінативного характеру.

Висновки та перспективи подальшого розвитку проблеми. Таким чином, інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій спричинив появу комп'ютерних неологізмів: комп'ютерних скорочень (абревіатур та акронімів). Найпоширенішими способами перекладу комп'ютерних скорочень є: транслітерація, транскрипція, повне запозичення англійського скорочення в латинських літерах, калькування, експлікація. Проблема утворення та перекладу комп'ютерних скорочень та абревіатур є надзвичайно об'ємною та потребує подальшого детального дослідження.

Література:

1. Ваулина Е. Ю. Термины современной информатики : программирование, вычислительная техника, Интернет. Англо-русский, русско-английский словарь / Е. Ю. Ваулина, В. Н. Рычков. – М. : Изд-во Эксмо, 2004. – 640 с.
2. Волох О. Т. Сучасна українська літературна мова. – [2-ге вид., перероб. і доп.] / О. Т. Волох. – К. : Вища школа, 1996. – 199 с.
3. Ганич Д. І. Словник лінгвістичних термінів / Д. І. Ганич, І. С. Олійник. – К. : Вища школа, 1985. – 360 с.
4. Зацний Ю. А. Новая общественно-политическая лексика и фразеология английского языка / Ю. А. Зацний, В. Н. Бутов. – Запорожье : ЗГУ, 2000. – 198 с.
5. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства : [підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів] / М. П. Кочерган. – К. : Видавничий центр «Академія», 2004. – 368 с.
6. Лейчик В. М. Терминология информатики : Теоретические и практические вопросы / В. М. Лейчик, В. И. Смирнов, И. М. Сулова // Информатика : Итоги науки и техники. – М. : Наука, 1977. – Т. 2. – 138 с.
7. Потиха З. А. Современное русское словообразование / З. А. Потиха. – М. : Просвещение, 1970. – 384 с.
8. Словарь компьютерных терминов. – [Электронный ресурс] – Режим доступа : <http://www.ods.com.ua/win/rus/other/3/>